

(i) Printed Pages : 7 Roll No.

(ii) Questions : 9 Sub. Code :

0	3	2	4
---	---	---	---

Exam. Code :

0	0	0	4
---	---	---	---

B.A./B.Sc. (General) 4th Semester

1059

HISTORY (In all Mediums)

Paper—History of the Punjab (1469-1849 A.D.)

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 90

Note :— (1) Attempt **five** questions in all. Question No. **I** is compulsory.

(2) Attempt **one** question from each Units I to IV.

(3) For private candidates who have not been assessed earlier for internal assessment, the marks secured by them in theory paper will proportionately be increased to maximum marks of the paper in lieu of internal assessment.

(4) An outline map of Pre-Partition Punjab is attached.

I. Attempt any **nine of the following in about **25-30** words each :**

(i) Who was Bhai Lehna ?

(ii) Masand System.

(iii) Bhai Gurdas.

(iv) Pirthi Chand.

(v) What do you understand by 'Miri-Piri' ?

- (vi) Battle of Chapparchiri.
- (vii) When and where was Banda Bahadur martyred ?
- (viii) What do you mean by Rakhi ?
- (ix) Who was Zakaria Khan ?
- (x) What was Batai ?
- (xi) When and between whom was the treaty of Amritsar signed ?
- (xii) When and how Maharaja Nau Nihal Singh died ?
- (xiii) Name four important battles of First Anglo-Sikh War.
- (xiv) Who were Lal Singh and Tej Singh ?
- (xv) Henry Lawrence. 9×2=18

UNIT-I

- II. Write a detailed note on the main teachings of Guru Nanak. 18
- III. Describe the various causes responsible for the martyrdom of Guru Tegh Bahadur. Give its significance. 18

UNIT-II

- IV. Discuss in detail the new injunctions and symbols of the Khalsa. 18
- V. What do you know about the role of Gurmata and Dal Khalsa in 18th Century Polity ? 18

UNIT-III

- VI. Discuss the unification and establishment of Kingdom of Lahore under Ranjit Singh. 18
- VII. Describe the civil and provincial administration in Punjab under Maharaja Ranjit Singh. 18

UNIT-IV

VIII. Write a detailed note on second Anglo-Sikh War and annexation of the Punjab. 18

IX. On the outline map of the Punjab show the following places and write explanatory note on any **four** :

Amritsar, Goindwal, Ropar, Kiratpur, Sirhind, Muktsar, Machhiwara, Paonta Sahib, Lahore, Peshawar. 10,8

(हिन्दी माध्यम)

- नोट :- (1) कुल पांच प्रश्न करें। प्रश्न संख्या I अनिवार्य है।
(2) यूनिट I से IV में प्रत्येक में से एक प्रश्न करें।
(3) प्राइवेट परीक्षार्थी जिनका आंतरिक मूल्यांकन के लिए आकलन पहले नहीं किया गया है, थ्योरी पेपर में उनके द्वारा प्राप्त अंकों को आंतरिक मूल्यांकन के स्थान पर अनुपातिक रूप में अधिकतम अंकों तक बढ़ा दिया जाएगा।
(4) विभाजन से पूर्व पंजाब का एक रूपरेखा मानचित्र संलग्न है।

I. निम्नलिखित में से कोई नौ, प्रत्येक लगभग 25-30 शब्दों में करें:-

- (i) भाई लहना कौन था ?
- (ii) मसंद प्रणाली
- (iii) भाई गुरदास
- (iv) पिरथी चंद
- (v) 'मीरी-पीरी' से आप क्या समझते हैं ?
- (vi) चप्परचिरी (Chapparchiri).

(vii) बंदा बहादुर कब और कहाँ शहीद हुए थे ?

(viii) राखी से आपका क्या अभिप्राय है ?

(ix) जकारिया खान कौन थे ?

(x) बटाई क्या था ?

(xi) अमृतसर की संधि पर कब और किसके बीच हस्ताक्षर किए गए ?

(xii) महाराजा नौ निहाल सिंह की मृत्यु कब और कैसे हुई ?

(xiii) प्रथम एंग्लो-सिख युद्ध की चार महत्वपूर्ण लड़ाइयों के नाम लिखें।

(xiv) लाल सिंह और तेज सिंह कौन थे ?

(xv) हेनरी लॉरेंस।

9×2=18

यूनिट-I

II. गुरु नानक की मुख्य शिक्षाओं पर एक विस्तृत नोट लिखें। 18

III. गुरु तेग बहादुर की शहादत के लिए जिम्मेदार विभिन्न कारणों का वर्णन करें। इसका महत्व दीजिए। 18

यूनिट-II

IV. खालसा के नए निषेधाज्ञा और प्रतीकों पर विस्तार से चर्चा करें। 18

V. 18वीं शताब्दी की राजनीति में गुरुमता और दल खालसा की भूमिका के बारे में आप क्या जानते हैं ? 18

यूनिट-III

VI. रणजीत सिंह के अधीन लाहौर साम्राज्य के एकीकरण और स्थापना पर चर्चा करें। 18

VII. महाराजा रणजीत सिंह के अधीन पंजाब में नागरिक और प्रांतीय प्रशासन का वर्णन करें। 18

यूनिट-IV

VIII. दूसरे एंग्लो-सिख युद्ध और पंजाब के सम्मेलन पर एक विस्तृत नोट लिखें। 18

IX. पंजाब के रूपरेखा मानचित्र में निम्नलिखित स्थान दर्शाएं और किन्हीं चार पर व्याख्यात्मक नोट लिखें :

अमृतसर, गोइंदवाल, रोपड़, कीरतपुर, सरहिंद, मुक्तसर, माछीवाड़ा पाउंटो साहब, लाहौर, पेशावर। 10,8

(पंजाबी अनुवाद)

- नोट :— (1) कुल पंज पृष्ठन करो। पृष्ठन नंबर I लाजमी है।
(2) यूनिट I ਤੋਂ IV ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।
(3) ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀਆਂ, ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਆਂਤਰਿਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਆਕਲਨ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਬਿਊਰੀ ਪੇਪਰ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਆਂਤਰਿਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਅਨੁਪਾਤਿਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਧਿਕਤਮ ਅੰਕਾਂ ਤੱਕ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।
(4) ਵੰਡ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇੱਕ ਰੂਪਰੇਖਾ ਨਕਸ਼ਾ ਨਾਲ ਨੱਥੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

I. ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨੌਂ ਹਰੇਕ ਲਗਭਗ 25-30 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕਰੋ :

- (i) ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਕੌਣ ਸੀ ?
- (ii) ਮਸੰਦ ਪ੍ਰਣਾਲੀ।
- (iii) ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ।

(iv) ਪਿਰਥੀ ਚੰਦ।

(v) 'ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ' ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ?

(vi) ਚੱਪੜਚਿਰੀ (Chapparchiri) ਦੀ ਲੜਾਈ।

(vii) ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿਥੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਸਨ ?

(viii) ਰਾਖੀ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?

(ix) ਜ਼ਕਰੀਆ ਖਾਨ ਕੌਣ ਸੀ ?

(x) ਬਟਾਈ ਕੀ ਸੀ ?

(xi) ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਸੰਧੀ ਤੇ ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹਸਤਾਖਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ?

(xii) ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੌ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ ?

(xiii) ਪਹਿਲੀ ਐਂਗਲੋ-ਸਿੱਖ ਜੰਗ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਲੜਾਈਆਂ ਦਾ ਨਾਂ ਦੱਸੋ।

(xiv) ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਤੇਜ ਸਿੰਘ ਕੌਣ ਸਨ ?

(xv) ਹੈਨਰੀ ਲਾਰੰਸ।

9×2=18

ਯੂਨਿਟ-I

II. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਮੁੱਖ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਇਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਨੋਟ ਲਿਖੋ। 18

III. ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਣਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। ਇਸ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦੱਸੋ। 18

ਯੂਨਿਟ-II

IV. ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਨਵੇਂ ਹੁਕਮ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 18

- V. 18ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮਤਾ ਅਤੇ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ? 18

ਯੂਨਿਟ-III

- VI. ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅਧੀਨ ਲਾਹੌਰ ਰਾਜ ਦੇ ਏਕੀਕਰਨ ਅਤੇ ਸਥਾਪਨਾ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 18
- VII. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਧੀਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਿਵਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਂਤਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 18

ਯੂਨਿਟ-IV

- VIII. ਦੂਸਰਾ ਐਂਗਲੋ-ਸਿੱਖ ਯੁੱਧ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਮਾਮੇਲਨ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਨੋਟ ਲਿਖੋ। 18
- IX. ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰੂਪਰੇਖਾ ਨਕਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਸਥਾਨ ਦਰਸਾਉ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਚਾਰ ਤੇ ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :
- ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਗੋਇੰਦਵਾਲ, ਰੋਪੜ, ਕੀਰਤਪੁਰ, ਸਰਹਿੰਦ, ਮੁਕਤਸਰ, ਮਾਛੀਵਾੜਾ, ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ, ਲਾਹੌਰ, ਪੇਸ਼ਾਵਰ 10,8